

Klein traktaat over de vélocipède

(vrij naar Fieke Van der Gucht, in haar column "Taaltoestanden" op de-lage-landen.com)

We pedaleerden samen naar het werk. Het lief en ik. Twee velocipedisten. We traptten allebei tegen de wind in, met onze stadfiets, onze manden gevuld met rugzak en handtas en ambachtelijke boterhammen met kaas. Terwijl ik iets gromde, ongetwijfeld iets erg opbeurends, kwam een twintiger me voorbijgesnord op een elektrische fiets. Nu kan ik het van een jagger of vitalo nog enigszins verdragen dat die een elektrisch duwtje in de rug krijgt, maar al wie jonger is dan ikzelf moet een stevige motivatie kunnen voorleggen. Voor ik de e-biker daarnaar kon vragen was de twintiger al tien, twintig, dertig fietsers verder.

“Zie mij hier toch afzien op mijn mechanische fiets”, snauwde ik, terwijl ik pedaalslag na pedaalslag voortpeddelde. “Niet zeggen!”, hapte het lief me toe, alsof hij zo het taalonheil kon afwimpelen. “Bij nader order rijden wij nog altijd op een fiets, zij op een e-bike. Zij zijn de uitzonderingen, niet wij.”

Hij had gelijk, bedacht ik. Had ik met mijn snauwerij een taalverandering in gang gezet? Zou ik met de mechanische fiets – de m-fiets had ik hem in gedachten gedoopt als mooie tegenhanger voor de e-bike – een retroniem uitgevonden hebben?

In tegenstelling tot de m-fiets verzon ik het woord retroniem niet zelf: dat werd al gemunt door een Amerikaanse journalist in 1980 toen ik nog geeneens volzinnen sprak. Het was de man namelijk opgevallen dat mensen plots hardcover gingen gebruiken om naar een boek met harde kaft te verwijzen, en wel sinds de introductie van boeken met zachte kaft. Tot voor het bestaan van de paperback, heette een hardcover nog gewoon *book*. Hardcover is dus een soort modern vintagewoord.

Het fenomeen van de retronieën blijkt erg productief, niet alleen in het Engels, maar ook in het Nederlands. Tot de uitvinding van de dieseltreinen en elektrische treinen heetten de stoomtreinen nog gewoon treinen bijvoorbeeld. En meer recent duiken cisgender (en zelfs cismannen en cismannen) op, woorden die het Nederlands aan het Engels ontleende en die verwijzen naar mannen en vrouwen bij wie de seksuele identiteit overeenstemt met hun biologische geslacht. Tot transgenders in het vizier kwamen, mensen die zich níét identificeren met hun natuurlijke geslacht, bestond het woord cisgender niet.

Zal het met fiets dezelfde kant opgaan als met book, bedacht ik me, terwijl ik voorttrapte. In 2018 had de helft van de verkochte fietsen al een elektrische aandrijving, had ik nog maar even eerder gelezen in de krant. Als die helft nu zou stijgen tot een flinke driekwart en de mechanische fiets tegelijkertijd nog maar een weinig zou verkopen, zou dat dan de opmars van het retroniem m-fiets betekenen?

Voor ik de vraag kon voorleggen aan het lief, moest ik in de remmen, voor een speedpedelec – die gaat tot 45 kilometer per uur, nog sneller dan de e-bike die tot 25 gaat. Ik hield mijn commentaar voorlopig voor mezelf. Ik ben nog te zeer aan het woord fiets gehecht.

Extra alinea voor eventuele gevallen van ex aequo

Mevrouw speldde snel nog wat blingbling op de revers van haar deux-pièces alvorens te gaan nordic walken toen meneer met zijn harrypotterbrilletje godbetert vanuit een pico bello etablissement sms'te dat een ontwrichte financiële relatie hem acuut verplichtte om haar rollator op eBay te verkopen. In- en intriest!